

બાલબ્રહ્મચારી શ્રી નેમિનાથાય નમઃ

અંતિમ આરાધના વિધિ

તથા સાધુ સાધ્વી

કાળધર્મવિધિ

વિધિ સંકલનકર્તા
મુનિશ્રી દીપરત્નસાગર

અભિનવ શ્રુત પ્રકાશન : ૨૮

આલ બ્રહ્મચારી શ્રી નેમિનાથાય નમઃ

સૌજન્ય

શ્રીમતી વિમળાબેન અનોપચંદ ગાંધી
શ્રી અનોપચંદ મણીલાલ ગાંધી

બાલબ્રહ્મચારી શ્રી નેમિનાથાય નમઃ
શ્રી આનંદ-ક્ષમા-લલિત-સુશીલસાગર ગુરુબ્ધેનમઃ

સાધુ સાધ્વી

અંતિમ આરાધના વિધિ

તથા

કાળધર્મવિધિ

વિધિ સંકલનકર્તા
મુનિશ્રી દીપરત્નસાગર

અભિનવ શ્રુત પ્રકાશન : ૨૮

૨૦૪૮ ચૈત્ર સુદ : ૧૩ બુધવાર તા. ૧૫-૪-૯૨

—: સમાધિમરણના ૧૦ અધિકારની સ્તુતિઓ :—
રચિયતા :- પૂ. મુનિશ્રી મુદ્ધર્મસાગરજી મ.સા.

[૧]

ગતિ ચારમાં રખડી રહ્યો છું, આજ પામ્યો તુજને,
જોતાં અમીમય આંખ તારી, લાવ ઉછળે મુજને,
તુજ પાદ પદ્મ પસાય ચાચુ, નાથ સમાધિ વરં,
ગિરનાર વિભૂષણુ દેવ વહાલા, નેમિનાથ જિનેશ્વરં.

[૨]

નાણા હંસણુ ચરણુ કેરા, અતિચારો જે કર્યા
વિવિધ વ્રત વિરાધીઆ ને, પાપ પંક ઉરે ધર્યા,
અતિચાર ને આલોચતો હું, કર કૃપા તું સુખકરં,
ગિરનાર વિભૂષણુ દેવ વહાલા, નેમિનાથ જિનેશ્વરં....

[૩]

સમાધિ મરણુને પામવા, બીજે પદે જે વ્રત કહ્યા,
પંચ મહાવ્રત સારભૂતને, ખાર વ્રત છે ગુણુ ગ્રહ્યા,
અંત સમયે માંગતો પ્રભુ, જીવન મહાવ્રત ધરં,
ગિરનાર વિભૂષણુ દેવ વહાલા, નેમિનાથ જિનેશ્વરં...

[૪]

વિષય કષાય ને વશ ખની, વૈરા પરસ્પર જે હુઆ,
ખમતો હું તેહને મુજ ખમો તે, જીવ છે જે જુજુઆ,
જીવ માત્ર ને ખમાવતા હું, પામું પદ જે અક્ષરં,
ગિરનાર વિભૂષણ દેવ વહાલા, નેમિનાથ જીનેશ્વરં....

[૫]

હિંસાદિ આશ્રવ પાંચને, ક્રોધાદિ ચાર કષાય છે,
રાગાદિ નવ ભેળા કરંતા, પાપસ્થાન અઢાર છે,
વેસિરાવતો તે અઢારને હું, લહું પદ શિવકરં,
ગિરનાર વિભૂષણ દેવ વહાલા, નેમિનાથ જીનેશ્વરં...

[૬]

મંગલકારી તેમ ઉત્તમ, જગમાંહે જે ભાખીયા,
અરિહંત સિદ્ધ સાધુ ધર્મ, ચાર શરણા ઠાખીયા,
સ્વીકારતો હું શરણ ચારે, આધિ વ્યાધિ દુઃખહરં,
ગિરનાર વિભૂષણ દેવ વહાલા, નેમિનાથ જીનેશ્વરં...

[૭]

મન વચન કાયાથી કર્યાં, દુષ્કૃતના હુંગર ખડા,
તિહું દાલમાં ભમતા થકા, મેં પાપના ભર્યાં ઘડા,
દુષ્કૃત સવિ હું નિંદતો પ્રભુ, લહું પદ અજરામરં,
ગિરનાર વિભૂષણ દેવ વહાલા, નેમિનાથ જીનેશ્વરં...

ત્રિકરણ યોગે જે કર્યાં, ત્રિકાલમાં સુકૃત પ્રભુ,
અરિહંત આદિકના વડી જે, જે ગુણો ભાખ્યા વિભુ,
અનુમોદતો સુકૃત સવિ, સ્વ પરતણા જે ગુણકરં,
ગિરનાર વિભૂષણુ દેવ વહાલા, નેમિનાથ જીનેશ્વરં...

શાસન પ્રભાવના સ્વામી વચ્છલ, દેવ ગુરૂ ભક્તિ ઘણી,
દાન શીલ તપ ભાવ ધર્મ, સેવના તીર્થો તણી,
ભાવનાઓ સોળ ભાવી, રત્નત્રયી પામુ પરં,
ગિરનાર વિભૂષણુ દેવ વહાલા, નેમિનાથ જીનેશ્વરં...

આહારની લાલચ મહીં, જીવ દુઃખ અનંતા પામતો,
પૂરવ ઋષિ સંભારતો, આહાર ત્યાગ ને કામતો,
તુજ શરણુના પ્રભાવથી પ્રભુ, પામું હું અનસન વરં,
ગિરનાર વિભૂષણુ દેવ વહાલા, નેમિનાથ જીનેશ્વરં,

શિવકુંવર સુદર્શના તિમ, શ્રીમતી આરાધતા,
ઐહ પૂર્વી અંત સમયે, એ જ મંત્ર વિચારતા,
સમાધિ મૃત્યુ પામવા, નવકાર અંતે હિતકરં,
ગિરનાર વિભૂષણુ દેવ વહાલા, નેમિનાથ જીનેશ્વરં....

બાલ બ્રહ્મચારી શ્રી નેમિનાથાય નમઃ

સાધુ સાધ્વી અંતિમ આરાધના વિધિ

પ્રાચીન સમાચાર દ્વાર-૧૯ માં સાધુ-સાધ્વીજીને અંતિમ આરાધના માટે નીચે મુજબ વિધિ જણાવી છે. [ખાસ કરીને લાંબી બિમારીવાળા ગ્લાનને કે અતિ નાબુક સ્થિતિ જણાતી હોય તેવા સાધુ-સાધ્વીને સલાન અવસ્થામાં આ વિધિ ખાસ કરાવવી.]

- દીપરંગ વાગર

(૧) ગુરુલગવંત બીમાર ને મસ્તકે મંત્રીત વાસ (ચૂર્ણ) શ્લેષ કરે (નાખે).

(૨) ગુરુમહારાજ ચતુર્વિધ શ્રી સંઘ સહિત ગ્લાન-સાથે-જિન-પ્રતિમાજી સન્મુખ રહીને જે પ્રભુજી હોય તેની સ્તુતિ બોલવાપૂર્વક ચૈત્યવંદન કરે (કરાવે.)

(૩) ચૈત્યવંદન બાદ નીચે મુજબ કાયોત્સર્ગ કરે (કરાવે.)

(१) श्री शान्तिनाथ आराधनार्थं करेमि ङाडस्सग्गं
ठडी—

वंदणुवत्तियाये०.....अन्नत्थ०.....

(सागरवर गंलीश सुधी) ऐठ ढोगस्सनेा ङाडस्सग्गं ठरे.
ङाडस्सग्गं पारी नमेाडडत्तं ढेाली थैय ङडे—

श्री शान्तिः श्रुतःशान्तिः प्रशान्ति कोसावशान्तिमुपशान्तिं,
नयतु सदा यस्य पदाः, सुशान्तिदाः सन्तु सन्ति जने.

(२) श्री शासन देवता आराधनार्थं करेमि ङाडस्सग्गं
ठडी—अन्नत्थ—ऐठ नवकारनेा ङाड०—पडी नमेाडडत्तं पूर्वङ थैय—

उपसर्गं वलय विलयन निरता, जिनशासनावनैकरता;
दुत्तमिह समीहित कृते स्युः शासनदेवता भवताम्.

(३) श्री क्षेत्रदेवता आराधनार्थं करेमि ङाडस्सग्गं ठडी—
अन्नत्थ—ऐठ नवकारनेा ङाड०—पडी नमेाडडत्तं पूर्वङ थैय—
यस्याः क्षेत्रं समाश्रित्यः साधुभिः साध्यते क्रियाः
सा क्षेत्र देवता नित्यं, भूयान्नः सुखदायिनी.

(४) श्री लवनदेवता आराधनार्थं करेमि ङाडस्सग्गं
ठडी—अन्नत्थ—ऐठ नवकारनेा ङाड०—पडी नमेाडडत्तं ठडी,
थैय—

ज्ञानादि गुण युतानां, नित्यं स्वाध्याय संयम रतानां
विदधातु भवणदेवी, शिवं सदा सर्वं साधुनाम्.

(૫) સમસ્ત વેચાવચ્ચગરાણું સંતિ ગરાણું સમ્મદ્દિક્કિ
સમાહિ ગરાણું કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં ઠહી—

અન્નત્થ—એઠ નવકારનો કાઉંપછી નમેડહંત્ ઠહી થાય—

સંઘેડત્રયે ગુરુ ગુણોઘનિઘે સુવૈયા—વૃત્યાદિકૃત્ય કરણૈક નિબદ્ધ કક્ષા ।
તૈ શાન્તયેસહ ભવન્તુ સૂરા સૂરિભિઃ, સદ્દૃષ્ટયોનિચ્ચિલવિઘ્નવિઘાતદક્ષાઃ

આ રીતે પાંચ કાયેત્સર્ગં કર્યા બાદ—

(૪) નમુત્થુણું બોલે,—પછી—

(૫) અન્નિત શાન્તિ સ્તવ બોલે,—પછી—

(૬) આરાધનાની અધિષ્ઠાયિકા દેવીનો કાઉં કરે
શ્રી આરાધના દેવતા આરાધનાર્થં કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં—

અન્નત્થ—ચાર લોગસ્સ (સાગરવર ગંભીરા સુધી)નો કાયેત્સર્ગં
—કાઉસ્સગ્ગ પારીને આ પ્રમાણે સ્તુતિ ઠહે.

યસ્યાઃ સાનિધ્યતો મઠ્યા, વાંછિતાર્થં પ્રસાધકાઃ

શ્રીમદારાધના દેવી, વિઘ્નવ્રાતા પહાડસ્તુ વઃ

તે પછી પ્રતિમાજીનું વિસર્જન કરે.

આટલી વિધિ પછી “અંતસમયની આરાધના” કરાવે...

(૧) આસને બેસીને ગુરુમહારાજ ગ્લાન (બિમાર) ની
પાસે તેણે બાલ્યકાળથી સેવેલા અતિચારો-આલોચે
આલોચના કરાવે.

[*નોંધ :-વિસ્તારથી અતિચાર આલોચના કરાવવી. તે રીતે ન કરાવી શકાય. તેમ હોય તો સંક્ષેપમાં આલોચના કરાવવા માટે સમાચારીમાં આપેલી આ ગાથા મુજબ આલોચના કરાવવી.]

જે મે જાણંતિ જિણા, અવરાહા જેસુ જેસુ ઠાણેસુ
 તેહં આલોચં, ઉવટ્ટિઓ સવ્વ માવેણં
 મારા તે તે વિષયમાં થયેલા અપરાધોને શ્રી જીનેશ્વરે
 જાણુ છે. તેને હું અપ્રમત્તભાવે આલોચું છું (પ્રગટ કરું છું).
 છરમસ્થો મૂઠ મણો કિત્તિયમિત્તંપિ સંભરહુ જીવો
 જં ચ ન સંભરામ્યહં, મિચ્છા મિ દુક્કહં તસ્સ
 છદ્મસ્થ-મૂઠ મનવાણો કેટલું માત્ર સંભારે તેથી
 જે મને સ્મરણમાં નથી તેનું પણ મારે મિચ્છામિ દુક્કહમ્
 થાઓ (તે મારું દુષ્કૃત મિથ્યા થાઓ.)

જં જં મણેણ વદ્ધં જં જં વાયાએ માસિઅં પાવં
 કાણેણ ય જં ચ કયં મિચ્છામિ દુક્કહં તસ્સ
 જે-જે પાપ મનથી બાંધ્યું (કર્યું) હોય, જે પાપ
 વચનથી બોલાયું હોય અને કાયા વડે જે-જે પાપ કર્યું
 હોય તે સર્વનું મિચ્છામિ દુક્કહમ્ થાઓ (મારું તે દુષ્કૃત
 મિથ્યા થાઓ.)

હા દુદ્ધઠુ કયં હા દુદ્ધઠુ કારિઅં અણુમયંપિ હા દુદ્ધઠં
અંતો અંતો હજ્જહ્ હિયયં પચ્છાણુ તાવેણં

હા હા ! મેં જે દુષ્ટ વર્તન કર્યું હા ! ખીબા દ્વારા
જે મેં દુષ્ટ કરાવ્યું, હા ! મેં જે દુષ્ટ કાર્યને અનુભોદન આપ્યું
તે પાપ પશ્ચાતાપથી મારા હૃદયને અંતરમાં (વચ્ચે વચ્ચે)
બાળે છે. (મને તેનો પશ્ચાતાપ થાય છે.)

જં ચ સરીરં સુદ્ધં કુહુંવ ઉવગરણ સ્વ વિન્નાણં
જીવોવચાયજયણં સંજાયં તં પિ નિંદામિ

મારા જે-જે શરીર, ધન, કુટુંબ, ઉપકરણ, રૂપ,
વિજ્ઞાન-ભવેની હિંસા વગેરે કરાવનારાં થયા તે સર્વને પણ
હું નિંદું છું,

ગહિઝ્ઞ ય મુક્કાઈ, જમ્મમરણેસુ જાઈં દેહાઈં
પાવેસુ પસથાઈં, વોસિરિઆઈં મણ તાઈં

ભૂતકાળના અનંતા જન્મ-મરણોનાં જે જે શરીરોને
અહુણ કરીને મેં છોડી દીધાં, તે પાપમાં પ્રશસ્ત (એવા)
સર્વ શરીરોને હું વોસિરાવું છું. (હવે તે શરીર કે અધિ-
કરણ સાથે મારે કોઈ સંબંધ નથી.)

આ રીતે આલોચના-દુષ્કૃતગર્હા-શરીર કે
અધિકરણ વેસિરાવવા વગેરે કરાવ્યા બાદ સંઘ
અને સર્વ જીવ ખામણા કરવા.

(૨) ૦ ખામણાં (ક્ષમાપના) કરાવવી :-

સાહૂણ સાહૂણીણ ઘ, સાવય સાવીણ ચરવિહો સંઘો
જં મળવયકાઈહિ, સાહો તં પિ ચામેભિ
(સર્વ)સાધુઓની, -સાધ્વીઓની, -શ્રાવક-શ્રાવીકાઓની,
એમ ચતુર્વિધ શ્રી સંઘની મન-વચન કે કાયા વડે જે જે
આશાતનાઓ કરી હોય તે (સર્વ)ને હું ખમાવું છું.

આચરિય ઉવજ્ઞાણ૦.....અહ્યપિ

આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, શિષ્યો, સાધર્મિકો, કુલ અને
ગણ એ સર્વ પ્રત્યે મેં જે-જે કષાયો કર્યા હોય કે કરાવ્યા
હોય તેને ત્રિવિધે (મન-વચન-કાયાથી) ખમાવું છું.

વળી-શ્રમણ જેમાં મુખ્ય છે તે ભાગ્યવાન શ્રી સંઘને
જે હાથથી મસ્તકે અંજલિ કરીને સહુની હું ક્ષમા માંગુ છું
અને હું પણ ક્ષમા કરું છું.

ભાવપૂર્વક મારા ચિત્તને ધર્મમાં સ્થિર કરીને જગતના
સર્વ જીવો (જીવ માત્રની) પાસે ક્ષમા માંગુ છું અને હું
પણ ક્ષમા કરું છું.

સ્વામેમિ સવ્વ જીવે સવ્વે જીવા સ્વમંતુ મે
મિત્તિ મે સવ્વ મુણ્ણુ વેરં મજ્જા ન કેણઙ્ગ
હું સર્વં જીવોને ખમાવું છું. સર્વં જીવો પણ્ણુ મને
ક્ષમા કરો. મારે સર્વં જીવો સાથે મૈત્રી છે. કોઈની સાથે
મારે વેર નથી.

(નોંધ : તે સાધુ-સાધ્વીને વ્યક્તિગતરીતે પણ્ણુ પૂર્વ સંબંધ
યાદ કરી મનોમન ક્ષમાપના કરી લેવા-સૂચવવું.)

આ પ્રમાણે આલોચના-દુષ્કૃત ગર્હા-વોસિરાવવું-અને
યથાયોગ્ય ક્ષમાપના કર્યા-કરાવ્યા બાદ કરીથી સમ્યકત્વ-
પૂર્વક સામાયિક અને વ્રત ઉચ્ચરાવવાનો વિધિ છે.

આ કાળનું સંયમ સાતિચારી છે. જીવનમાં પાળેલા
વ્રતોમાં કેટલાયે અતિચાર લાગેલા હોય. પરંતુ છેવટની
ઘડીયે પણ્ણુ નિરતિચાર ચારિત્રની ભાવના આવી જાય અને
થોડો સમય પણ્ણુ શુદ્ધ ચારિત્ર પજાર્ધ જાય તો મહા કલ્યા-
ણકારી બને. થોડાં સમયમાં ઘણું હિત સાધી જનાર થાય.

(૩) ૦ સમ્યકત્વ ઉચ્ચરાવવું :-

નમો અરિહંતાણું, નમો સિદ્ધાણું, નમો આચરિયાણું,
નમો ઉવજ્જાયાણું, નમો લોચ્ચે સવ્વ સાહુણું. એસો પંચ
નમુક્કારો. સવ્વ પાવખપણાસણો, મંગલાણુંચ સવ્વેસિં
પઠમં હવર્ધ મંગલં.

અરિહંતો મહ દેવો, જાવજીવં સુસાહુણો ગુરુણો;
જીણુ પન્નત્તં તત્તં, ધ્યિ સમ્મત્તં મચ્ચે ગહિયં.

“જાવજીવને માટે અરિહંત મારા દેવ છે, સુસાધુ મારા ગુરુ છે—જીનેશ્વરે પ્રરૂપેલ તત્ત્વ મારો ધર્મ છે,” એ રૂપ સમ્યક્ત્વ હું અંગિકાર કરું છું.

(આ રીતે નવકાર સહિત અરિહંતો મહ દેવો ગાથા રૂપ સમ્યક્ત્વ ત્રણ વખત ઉચ્ચરાવવું.)

(૪) ૦ સર્વં વિરતિ સામાયિક ઉચ્ચરાવવી.
નમો અરિહંતાણું, નમો સિદ્ધાણું, નમો આયરિયાણું,
નમો ઉવજ્જયાણું, નમો લોચ્ચે સ્વ્વસાહૂણું, એસો પંચ
નમુક્કારો, સ્વ્વપાવપ્પણાસણો મંગલાણું ચ સ્વ્વેસિં,
પઠમં ઉવર્ધ મંગલં.

કરેમિ ભંતે! સામાધયં, સ્વ્વં સાવજ્જં જ્જેગં
પચ્ચક્કમામિ, જાવજીવવાચ્ચે તિવિહં તિવિહેણું,
મણેણું વાયાચ્ચે કાચ્ચેણું, ન કરેમિ, ન કારવેમિ,
કરંતંપિ અન્નં ન સ્સમાણ્ણાણામિ.

તસ્સ ભંતે! પઠિક્કમામિ નિંદામિ ગરિહામિ
અપ્પાણું વોસિરામિ.

[આ રીતે ત્રણ વખત નવકાર મંત્ર અને કરેમિ ભંતે રૂપ સર્વવિરતિ સામાયિક ઉચ્ચરાવવી.]

(પ) વ્રત ઉચ્ચરાવવા :-

[પાંચ મહાવ્રત અને છઠ્ઠું રાત્રિભોજન વિરમણુ વ્રત એ છ વ્રતો! નવકાર મંત્ર યોદવાપૂર્વક ત્રણ ત્રણ વખત ઉચ્ચરાવવા-તે આ રીતે]

નમો અરિહંતાણુ, નમો સિદ્ધાણુ, નમો આયરિયાણુ,
નમો ઉવજ્જાયાણુ, નમો લોચ્ચે સ્વસાહૂણુ-એસો પંચ
નમુક્કારો, સ્વપાવપણુસણો, મંગલાણુ ચ સ્વેસિં,
પઠમં ઉવધ મંગલં.

પઠમે ભંતે મહુવ્વચ્ચે પાણુધવાયાચ્ચો વેરમણુ,
સ્વવં ભંતે! પાણુધવાયં પરચક્ખામિ, સે સુહુમં વા,
ખાયરં વા, તસં વા, થાવરં વા, નેવ સયં પાણુ અધવા-
ચ્ચેજ્જ, નેવડનેહિં પાણુ અધવાયાવિજ્જ, પાણુ અધવાયંતે વિ
અન્ને ન સમણુજ્જાણુમિ, જ્જવજ્જવાચ્ચે તિવિહં તિવિહેણુ,
મણુણુ વાયાચ્ચે ઠાચ્ચેણુ ન કરેમિ ન કારવેમિ
કરંતં પિ અન્નં ન સમણુજ્જાણુમિ, તસ્સ ભંતે! પાડક્કમામિ
નિંદામિ ગરિહામિ અપ્પાણુ વેસિશમિ.

પઠમે ભંતે મહુવ્વચ્ચે ઉવદ્ધચ્ચોમિ સ્વવાચ્ચો
પાણુધવાયાચ્ચો વેરમણુ,

(આ પ્રમાણે ત્રણ વખત: આ આલાવો યોદવો)

નમો અરિહંતાણું, નમો સિદ્ધાણું, નમો આયરિયાણું,
 નમો ઉવજ્જાયાણું, નમો લોએ સવ્વસાહૂણું—એસો પંચ
 નમુક્કારો, સવ્વપાવપ્પણાસણો, મંગલાણું ચ સવ્વેસિં,
 પઠમં ઉવર્ધ મંગલં.

અહાવરે દોચ્ચે ભંતે ! મહવ્વચ્ચે મુસાવાયાઓ
 વેરમણું

સવ્વં ભંતે ! મુસાવાયં પરચ્છખામિ, સે કોહા વા,
 લોહા વા, ભયા વા, હાસા વા, નેવ સયં મુસં વચ્ચેજ્જ,
 નેવડનેહિં મુસં વાયાવિજ્જ, મુસંવયંતે વિ અન્ને ન
 સમણુજ્જણામિ, જવજ્જણવાચ્ચે તિવિહં તિવિહેણું મણુણું
 વાયાચ્ચે કાચ્ચેણું ન કરેમિ ન કારવેમિ કરંતં પિ અન્નં ન
 સમણુજ્જણામિ, તસ્સ ભંતે ! પડિક્કમામિ નિંદામિ ગરિહામિ
 અપ્પાણું વોસિશમિ.

દોચ્ચે ભંતે ! મહવ્વચ્ચે ઉવટ્ઠિઓમિ સવ્વાઓ
 મુસાવાયાઓ વેરમણું.

[નવકારમંત્ર સહિત ત્રણવખત આ આલાવો બોલવો]

નમો અરિહંતાણું, નમો સિદ્ધાણું, નમો આયરિયાણું,
 નમો ઉવજ્જાયાણું, નમો લોએ સવ્વસાહૂણું—એસો પંચ
 નમુક્કારો, સવ્વપાવપ્પણાસણો, મંગલાણું ચ સવ્વેસિં,
 પઠમં ઉવર્ધ મંગલં.

અહાવરે તચ્ચે ભંતે! મહવ્વચ્ચે અદિન્ના-
દાણાચ્ચો વેરમણું, સવ્વં ભંતે અદિન્નાદાણું પરચ્ચકખમિ,
સે ગામે વા, નગરે વા અરણ્ણે વા, અપ્પં વા, ખહું વા,
અણું વા, થૂલં વા, ચિત્તમંતં વા, અચિત્તમંતં વા, નેવ સયં
અદિન્નં ગિણ્ણિહજ્જ, નેવડ-નેહિં અદિન્નં ગિણ્ણાવિજ્જ,
અદિન્નં ગિણ્ણંતેવિ અન્ને ન સમણ્ણમણ્ણમિ જ્જવજ્જણવાચ્ચે
તિવિહં તિવિહેણું મણ્ણેણું વાયાચ્ચે કાચ્ચેણું ન કરેમિ ન કારવેમિ
કરંતં પિ અન્નં ન સમણ્ણમણ્ણમિ, તસ્સ ભંતે!
પહિચ્છમામિ નિંદામિ ગરિહામિ અપ્પાણું વેસિરામિ.

તચ્ચે ભંતે મહવ્વચ્ચે ઉવટ્ઠિચ્ચોમિ સવ્વાચ્ચો
અદિન્નાદાણાચ્ચો વેરમણું.

[નવકાર મંત્ર સહિત આ આલાવો ત્રણ વખત કહેવો]

નમો અરિહંતાણું, નમો સિદ્ધાણું, નમો આયરિયાણું,
નમો ઉવજ્જાયાણું, નમો લોચ્ચે સવ્વ સાહૂણું—એસો પંચ
નમુચ્છારો, સવ્વપાવપ્પણાસણો, મંગલાણું ચ સવ્વેસિં,
પઠમં ઉવર્ધ મંગલં

અહાવરે ચઉત્થે ભંતે! મહવ્વચ્ચે મેહુણાચ્ચો
વેરમણું, સવ્વં ભંતે! મેહુણું પરચ્ચકખમિ, સે દિવ્વં
વા, માણ્ણસં વા, તિરિક્ખ જ્જેણિઅં વા, નેવસયં મેહુણું

સેવિન્ન, નેવડન્નેહિં મેહુણું સેવાવિન્ન, મેહુણું સેવંતે
 વિ અન્ને ન સમણ્ણણમિ, જવજ્જવાએ તિવિહં તિવિ-
 હેણું મણેણું વાયાએ ઠાએણું ન કરેમિ ન કારવેમિ કરંતં પિ
 અન્નં ન સમણ્ણણમિ, તસ્સ ભંતે ! પડિક્કમામિ
 નિંદામિ ગરિહામિ અપ્પાણું વોસિરામિ.

ચઉત્થે ભંતે મહવ્વએ ઉવટ્ટિઠએમિ, સવ્વાએ
 મેહુણાએ વેરમણું

[નવકારમંત્ર સહિત આ આલાવો ત્રણ વખત કહેવો.]

નમો અરિહંતાણું, નમો સિદ્ધાણું, નમો આચરિયાણું,
 નમો ઉવજ્જાયાણું, નમો લોએ સવ્વ સાહૂણું-એસો પંચ
 નમુક્કારો, સવ્વપાવપ્પણાસણો, મંગલાણું ચ સવ્વેસિં,
 પદમં હવઈ મંગલં.

આહાવરે પંચમે ભંતે ! મહવ્વએ પરિગ્ગહા-
 એ વેરમણું, સવ્વં ભંતે પરિગ્ગહં પચ્ચક્ખમિ, સે
 અપ્પં વા, ખહું વા, આણું વા, થૂલંવા, ચિત્તમંતં વા,
 અચિત્તમંતં વા નેવસયં પરિગ્ગહં પરિગિણ્ણિહન્ન, નેવ-
 ડન્નેહિં પરિગ્ગહં પરિગિણ્ણાવિન્ન, પરિગ્ગહં પરિગિણ્ણંતે
 વિ અન્ને ન સમણ્ણણમિ જવજ્જવાએ તિવિહંતિવિહેણું
 મણેણું વાયાએ ઠાએણું ન કરેમિ ન કારવેમિ કરંતં પિ
 અન્નં ન સમણ્ણણમિ, તસ્સ ભંતે ! પડિક્કમામિ
 નિંદામિ ગરિહામિ અપ્પાણું વોસિરામિ.

પંચમે ભંતે મહાવચ્ચે ઉવટ્ટિઠ્ઠોમિ સવ્વાઓ
પરિગ્ગહાઓ વેરમણું.

[નવકાર સહિત આ આલાવો ત્રણ વખત કહેવો.]

નમો અરિહંતાણું, નમો સિદ્ધાણું, નમો આયરિયાણું,
નમો ઉવજ્જાયાણું, નમો લોએ સવ્વ સાહૂણું—એસો પંચ
નમુક્કારો, સવ્વપાવપ્પણાસણો, મંગલાણું ચ સવ્વેસિં,
પઠમં ઉવર્ધ મંગલં.

આહાવરે છઠ્ઠે ભંતે ! વચ્ચે રાઈ ભોયાણાઓ વેરમણું,
સવ્વં ભંતે રાઈ ભોયાણું પરચ્ચક્રામિ સે અસણું વા, પાંણુંવા
આઈમં વા, સાઈમંવા, નેવ સયં રાઈ ભુંજિજ્જમ,
નેવડનેહિં રાઈ ભુંજવિજ્જમ, રાઈ ભુંજંતે વિ અન્નં ન
સમણુજ્જણામિ, જવજ્જણાએ તિવિહં તિવિહેણું મણેણું
વાયાએ કાએણું ન કરેમિ ન કારવેમિ કરંતાંપિ અન્નં ન
સમણુજ્જણામિ, તસ્સ ભંતે ! પડિક્કમામિ નિંદામિ ગરિહામિ
અપ્પાણું વોસિરામિ.

છઠ્ઠે ભંતે ! વચ્ચે ઉવટ્ટિઠ્ઠોમિ સવ્વાઓ રાઈ-
ભોયાણાઓ વેરમણું.

[નવકારમંત્રપૂર્વક આ આલાવો ત્રણ વખત કહેવો.]

નમો અરિહંતાણું, નમો સિદ્ધાણું, નમો આયરિયાણું,
નમો ઉવજ્જાયાણું, નમો લોએ સવ્વ સાહૂણું—એસો પંચ
નમુક્કારો, સવ્વપાવપ્પણાસણો, મંગલાણું ચ સવ્વેસિં,
પઠમં ઉવર્ધ મંગલં.

ધર્યેધ્યાઈ પંચમહાવ્યાઈ, રાઈ ભોયણુ વેરમણુ
છટ્ટાઈ, અત્તહિઅટ્ટયાએ ઉવસં પન્નિજતાણુ વિહરામિ.

[આ ગાથા નવકારમંત્રપૂર્વક ત્રણુ વખત કહેવી.]

આ પ્રમાણે ફરીથી પંચમહાવ્રત અને છટ્ટું રાત્રિ-
ભોજન વિરમણુવ્રત ઉચ્ચરાવી, ધર્યેધ્યાઈ ગાથા સંભળાવી
નિત્યારગ પારગાહોહ બોલી ગુરુ ભગવંત આશીર્વાદ આપે.

(નોંધ:- ગ્લાનની પરિણતી અને સંયોગો બ્લેષ વ્રતના
આલાવાના અર્થ કહેવા માટે સમય-ઉચિત નિર્ણય કરવો.)

(૬) ચાર શરણુ ગ્રહણુ કરાવવા.

ચત્તારિ મંગલં

અરિહંતા મંગલં સિદ્ધા મંગલં

સાહુ મંગલં કેવલિપન્નતો ધરમે મંગલં.

ચત્તારિ લોગુત્તમા

અરિહંતા લોગુત્તમા, સિદ્ધા લોગુત્તમા

સાહુ લોગુત્તમા, કેવલિ પન્નતો ધરમે લોગુત્તમા

ચત્તારિ શરણું પવન્નભિ

અરિહંતે શરણું પવન્નભિ, સિદ્ધે શરણું પવન્નભિ,

સાહુ શરણું પવન્નભિ, કેવલિપન્નતં ધરમં શરણું પવન્નભિ.

(૭) અહાર પાપસ્થાનકે વોસિરાવવા.

સવ્વંપાણાઈવાયં, સવ્વંમુસાવાયં, સવ્વંઅદિન્નાદાણું
 સવ્વંમેહુણું, સવ્વંપરિગ્ગહં, સવ્વંકોહં, સવ્વંમાણું,
 સવ્વંમાયં, સવ્વંલોલં, પિન્નં, દોસં, કલહં, અલકૂખાણું,
 અરઈ-રઈ, પેસુન્નં, પરપરિવાયં, માયામેસં,
 મિચ્છાદંસણુ—સલ્લંચ, ઇચ્છેઈઆઈ અરૂઠારસ પાવઠાણાઈ
 જવજજીવાચ્ચે તિવિહં તિવિહેણું જવ વોસિરામિ.

સર્વપ્રાણુતિપાત, સર્વમૃષાવાદ, સર્વઅદત્તાદાન, સર્વ-
 મૈથુન, સર્વપરિગ્રહ, સર્વક્રોધ, સર્વમાન, સર્વમાયા, સર્વ-
 લોભ, રાગ, દ્રેષ, કલહ, અભ્યાખ્યાન, પૈશુ-ચ, રતિ-
 અરતિ, પરપરિવાદ, માયામૃષાવાદ, મિથ્યાત્વશલ્ય આ
 અહારે પાપસ્થાનકોને યાવજજીવ [જીવે ત્યાં સુધી]
 ત્રિવિધે ત્રિવિધે હું વોસિરાવું છું.

(૮) અનશન (આહાર ત્યાગ.)

નોંધ :-[વર્તમાન કાલે વિશિષ્ટ જ્ઞાની પુરુષોનેા અભાવ
 વર્તે છે. ગ્હાનાદિ પણુ સંચારો લેવા માટે તેવા સંઘયણુ
 -સામર્થ્ય ધરાવતા નથી માટે સાગારી અનશન કરાવવું.]

“અમુક” સમય માટે ત્રણુ કે ચાર આહારનો ત્યાગ
 કરાવતાં જવું અથવા મુદ્દિસહિયંપરચકૂખાણુ કરાવતાં રહેવું.
 જેથી ચારે આહારના ત્યાગરૂપ અનશનનો લાભ મળે.]

(૯) છેવટે નવકારમંત્ર સંલખાવવો ચાલુ રાખવો.

આ પ્રમાણેની વિધિ સમાચારી પ્રતમાં જણાવેલી છે. તે સાધુ-સાધ્વીજી મહારાજને અંતિમ આરાધના માટે ખાસ ઉપયોગમાં લેવી.

છતાં તદ્દન અભાન અવસ્થા કે શુદ્ધિ ન હોય ત્યારે આ વિધિ ન કરાવતાં માત્ર નવકાર મંત્ર સંલખાવવો ચાલુ રાખવો. થોડો પણ ઉપયોગ ભાગ્ય યોગે રહે તો તે આત્મા પંચ પરમેષ્ઠીના સ્મરણપૂર્વક દેહનો ત્યાગ કરી શકે.

અવસરોચિત વૈરાગ્યાદિનો ઉપદેશ આપવો અથવા ભાવવાહી સ્તવન-સન્ન્યાયાદિ સંલખાવવા.

અંતિમ આરાધના વિધિ સમાપ્ત

શ્રાવક-શ્રાવિકા માટે અંતિમ સાધનાવિધિ

શ્રાવક-શ્રાવિકાને લાંબા સમયની બિમારી હોય કે અન્ય કોઈ કારણોસર અતિ ગ્લાન થઈ ગયા હોય ત્યારે અંતિમ સાધના કરાવવાની વિધિ પણ સમાચારીમાં જણાવી છે.

(૧) પૂજ્ય ગુરુ મહારાજની ઘેર પધરામણી કરાવી-યોગ્ય આસને બિરાજમાન કરાવે.

(૨) શક્તિ અનુસાર જ્ઞાન પૂજન, ગુરુ પૂજન કરે-વંદન કરે.

(૩) ગુરુ ભગવંતને આ પ્રમાણે વિનંતી કરે.

“હિ ભગવન્ ! મારે આ અવસરે શું કરવા યોગ્ય છે ? કૃપા કરીને ફરમાવો.”

એકાંતે ઉપકારની ભાવનાથી ભરેલા સંત પુરુષો અંતઃ સમયની આરાધના કરવાનું ફરમાવે છે—

[નોંધ :- સાધુ-સાધ્વીને માટે ઉપર જે વિધિ દર્શાવી છે તે રીતે જ શ્રાવક શ્રાવિકાને વિધિ કરાવવાનું સમાચારીમાં જણાવેલ છે.]

માત્ર બે ફેરફારો ધ્યાનમાં રાખવા.

(૧) કરેમિલંતે ઉચ્ચરાવવું નહીં.

(૨) પાંચ મહાવ્રતને બદલે બાર મહાવ્રતમાંના શક્ય વ્રત-નિયમો આપવા.]

શ્રાવક-શ્રાવિકાને સંપૂર્ણ વિધિ કરાવવા અનુકૂળતા ન હોય તો સંક્ષેપમાં નીચેની સુચના મુજબ કરાવવી.

(૧) જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ અને વીર્યના જે કાંઈ અતિચાર લાગ્યા હોય તેનું મિચ્છામિ દુક્કડમ દેવડાવે.

(૨) સર્વ જીવરાશિ અને સકલ શ્રીસંઘ સાથે ક્ષમાપનો કરાવે.

(૩) તેણે સેવેલા ૧૮ પાપ સ્થાનકોનું ભાવપૂર્વક પ્રતિકંભણ કરાવે-મિચ્છામિદુક્કડમ અપાવે.

(૪) ચાર શરણા અંગીકાર કરાવે.

(૫) શાસન, ચારિત્ર, મોક્ષ વગેરે માટે શુભ ભાવના કરાવે.

(૬) બંને તેટલા નવા નવા પરચક્રખાણો કરાવે તત્ત્વ નિયમ કરાવે જેથી છેલ્લે વખતે વિરતિયાળું જીવન થઈ જાય.

વધારે યોગ્ય અને પરિણત શ્રાવક હોય તો ફરીથી સમક્તિ ઉચ્ચરાવી શક્તિ મુજબ શ્રાવકના ૧ થી ૧૨ વ્રત લેવડાવે.

(૭) જમીન મકાન-પરિચ્છેદ, કુટુંબ સંબંધ આદિ વોસિરવે.

(૮) છેલ્લે ચૌદ પૂર્વના સાર રૂપ એવા નમસ્કાર મહામંત્રનું વારંવાર સ્મરણ અને શ્રવણ કરાવે. જેથી આરાધના યુક્તિ પાંડિત મરણને પામી શકે. -

બાલશ્રલ્લચારી શ્રી નેમિનાથાય નમઃ

સાધુ સાધ્વી—કાળધર્મ વિધિ

- શક્ય હોય તો પ્રથમથી જ સ્થાપનાચાર્યજી ખીજે સ્થાને મૂકી દેવા. અથવા
 - સાધુ-સાધ્વી કાળ કરે કે તુરંત જ ત્યાંથી સ્થાપના-ચાર્યજી ખીજે સ્થળે લઈ જવા. કોઈના પણ સ્થાપના-ચાર્યજી મૃતક પાસે રાખવા નહીં.
 - કાળ કર્યા પહેલાં જો ખ્યાલ આવી જાય તો પ્રથમથી જ વધારાની ઉપધિ દૂર લઈ જવી.
 - જીવ જાય ત્યારે જેટલી ઉપધિ મૃતક સાથે રહી હોય તે દૂર કરવી.
 - મૃતકના માથા પાસે જમીનમાં લોઢાની ખીલી મારવી.
 - ઉપધિમાંના ગરમ [ઉની] વસ્ત્રો, કામળી, સંચારીયું આદિને ગોમૂત્ર છાંટી શુદ્ધ કરવા-અને-બાકીની સુતરાઉ ઉપધિને શ્રાવક દ્વારા ગરમ પાણી કે અચિત્ત પાણીમાં ભીંજવી નાખાવવી.
- * [નોંધ :- વર્તમાન પરંપરામાં મૃતકને વેાસિરાવી સ્નાન કરાવે ત્યારે જ શરીર પરના વસ્ત્રો દૂર કરાય છે.]

❖ સાધુ-સાધ્વી કાળ કરે ત્યારે વોસિરાવવાની વિધિ

❖ વડીલ સાધુ [અથવા કોઈપણ એક સાધુ] મૃતક પાસે આવી ત્યાં ઢાંડો થાપી 'ખમાસમણુ દેવું' અને ધરિયાવહી પડિચ્છમવી. ત્યાર પછી નીચે મુજબ બોલવું.

કોટી ગણુ-વચરી શાખા-ચાન્દ્રકુલ

- ❑ આચાર્ય શ્રી વિજય સિંહસૂરિણ [અથવા પોતાના સમુદાયના આચાર્યશ્રી તથા વર્તમાન વડીલ આચાર્ય-ગચ્છાધિપતિનું નામ બોલવું]
- ❑ ઉપાધ્યાય શ્રી સકલચંદ્રણ [અથવા પોતાના સમુદાયના વર્તમાન (જીવંત) વડીલ ઉપાધ્યાય શ્રીનું નામ લેવું]
- ❑ [અમુક] શ્રી.....ના શિષ્ય કે શિષ્યા [અમુક] શ્રી.....[અહીં મૃત સાધુ કે સાધ્વીનું નામ બોલવું.] મહાપારિદ્રકાવણિઆએ કરેમિ કાઉસ્સગ્ગ અન્નત્થ. ઠહી.

એક નવકારનો ઠાઉસ્સગ્ગ કરવો.

ત્યાર પછી ત્રગટ નવકાર કહેવો.

પછી મૃતકના મસ્તક પર વાસણેપ કરતા કરતા

વોસિરે-વોસિરે-વોસિરે કહેવું.

□ સાધુ-સાધ્વી ભગવંતે પ્રતિક્રમણ કરવાનું હોય અને મૃતક પડેલું હોય તો- જૂઠા સ્થાને પ્રતિક્રમણ કરવું. તેમ ન થઈ શકે તેવું હોય તો છેવટે તે રૂમમાં જ પડેલા રાખીને પ્રતિક્રમણ મનમાં કરવું.

□ જો ગૃહસ્થ હાજર ન હોય અને મૃતકને વોસિરાવતા પહેલા રાત્રિના જાગવું પડે તો પ્રૌઢ અને ધીર સાધુએ જાગવું.-માત્રક (કુંડી)માં માત્ર પાસે રાખવું.-જો કઠાચિત્ત મૃતક (મડદું) ઉભું થાય તો ડાબા હાથમાં માત્ર લઈ.

બુજૂઝ બુજૂઝ બુજૂઝગા કહી મૃતક પર છાંટવું.

—: વોસિરાંવ્યા બાદ શ્રાવકે કરવાનું કર્તવ્ય :—

- મૃતકના મસ્તક દાઢી-મૂછના વાળનું મુંડન કરાવવું.
- હાથની છેલ્લી આંગળીના ટેરવાનો છેદ કરવો.
- હાથ-પગના આંગળાને સફેદ સુતરથી બંધ કરવો.
- ત્યાર પછી એક કથરોટમાં મૃતકને ખેસાડીને કાચા પાણી વડે સ્નાન કરાવવું.
- નવા સુંવાળા કપડાથી મૃતકનું શરીર લુંછવું.
- સુખડ-કેશર-બરાસથી શરીરને વિલેપન કરવું.
- જો સાધુ હોય તો મૃતકને નવો ચોલપટ્ટો પહેરાવી તેના ઉપર નવો કંદોરો બાંધવો.

- નવો કપડો પહેરાવવો. તે કપડાના ચાર છેડે તથા મધ્યમાં કેસરના અવળા સાથીયા કરવા.
- કપડા સિવાયના અન્ય ચોક્કસપટ્ટો વગેરે ખીજા વસ્ત્રોને માત્ર કેસરના છાંટણા કરવા.
- જે [પાલખી] માંડવી બનાવી હોય તો—એસાડવાની જગ્યાએ આટા (લોટ)નો અવળો સાથીયો કરી મૃતકને એસાડી શરીરને માંડવી સાથે બરાબર બાંધવું.
- જે [પાલખી] માંડવીને બદલે નનામી હોય તો—એક મજબુત કપડાનો ઉત્તર પટ્ટો પાથરીને વચ્ચે આટાનો અવળો સાથીયો કરી મૃતકને સુવાડવું.
- જે સાધ્વીનું મૃતક હોય તો શ્રાવિકાઓએ ઉપર પહેરવવાના કપડાંને ચાર ખૂણે તથા મધ્યમાં કેસરથી અવળા સાથીયા કરવા તેમજ ખીજા વસ્ત્રોને કેસરના છાંટણા કરવા.
- નીચે પહેલા નાવના આકારે લંગોટ પહેરાવવો.
- અથવા કપડાંના ચૌદ પડ કરી લંગોટ બાંધવો.
- તેની ઉપર જંઘા સુધીનો લેંઘો પહેરાવવો.
- તેની ઉપર પગની ઘુંટી સુધીનો લેંઘો પહેરાવી ઉપર કેડના ભાગે કંદોરો બાંધવો.

- તેની ઉપર પગની પાની સુધીનો લાંબો સાડો પહેરાવી ઉપર દોરી બાંધવી.
- કંચુઆને સ્થાને પહેલાં કપડાંનો પાટો વીંટવો.
- તેની ઉપર કંચુઓ પહેરાવવો પછી કપડો ઓઢાડવો.
- જો નનામીમાં સુવડાવે તો પગની પાની ઢંકાય તેટલો લાંબો કપડો ઓઢાડવો. મુખ ખુલ્લું રાખવું.
- મૃતકને નનામી કે માંડવીમાં જ્યાં પધરાવે ત્યાં પણ માથાની પાસે લોઢાની ખીલી જમીનમાં મારવી.
- મૃતકની જમણી બાજુએ ચરવળી અને મુહપત્તિ મુકવા.
- મૃતકની ડાબી બાજુ એક લાડુ સહિતની ખંડિત પાત્રાવાળી ઝોળી મુકવી.
- સાધુ-સાધ્વી જે સમયે કાળધર્મ પામેલ હોય તે વખતનું નક્ષત્ર જેવું [અથવા જાણકારને પૂછવું]
- ૦-જો રોહિણી-વિશાખા-પુનર્વસુ-ઉત્તરાષાઢા-ઉત્તરા ફાલ્ગુની-ઉત્તરા ભાદ્રપદ આ છ પૈકી કોઈ એક નક્ષત્ર હોય તો મૃતકની બાજુમાં સુકા ઘાસના બે પૂતળાં બનાવીને મુકવા.
- ૦-જો કાળધર્મ વખતે જ્યેષ્ઠા-આર્દ્રા-સ્વાતિ-શતભિષક-સરણી-આશ્લેષા-અભિજિત એમાંનું કોઈ એક નક્ષત્ર હોય તો પૂતળું મુકવું નહીં.

-૦-જો કાળધર્મ વખતે ઉપર જણાવેલા છ અથવા સાત માંનું [કુલ તેરમાંનું] એક પણ નક્ષત્ર ન હોય [તે સિવાયના પંદર નક્ષત્રમાંનું કોઈ એક નક્ષત્ર હોય] તો એક પૂતળું મુકવું.

- જેટલા પુતળા મુકવાના થાય તે પ્રત્યેક પુતળા દીઠ એક ચરવળી, એક મુહપત્તિ અને લાડુ સહિતની ખંડિત પાત્રાવાળી એક ઝોળી મુકવી.
- [પરંપરાનુસાર મૃતકના મુખ-કાન વગેરેમાં ૩ નાખવું જેથી લાંબો સમય રહે તો જીવડા વગેરે પ્રવેશે નહીં.]
- સાધુ-સાધ્વી ઉભયને મુખે મુખવસ્ત્રિકા બાંધવાનું વિધાન પણ જોવા મળે છે.

—x—x—x—

- નનામી અથવા પાલખી [માંડવી]. જે હોય તેને જરીયન કપડા વગેરેથી સારી રીતે શાણુગારવી.
 - મૃતકને સારી રીતે નનામી કે પાલખીમાં બાંધવું પછી તેની વાસક્ષેપ વડે પૂજા કરવી.
 - સારી રીતે શાણુગારેલી પાલખી કે નનામીને શુભ મુહૂર્તે ઉપાડીને લઈ જવી.
- જો નનામી હોય તો પહેલાં આગળ પગ અને પાછળ માથુ રહે તે રીતે ઉપાડવું.

- મૃતકને લઈ જતી વખતે રૂદન [રડારોળ] કરવી નહીં પણ મહોત્સવપૂર્વક - વાજીંત્રના નાદ સહિત લઈ જવું.
- ત્રાંખાના વાસણમાં [દોણીમાં] અગ્નિ [સળગતું છાણું] લઈ એક શ્રાવકે આગળ ચાલવું.
- મૃતકની આગળ રૂપાનાણું - બદામ ચોખા વગેરે ઉછાળતા ચાલવું અને “જય જય નંદા જય જય ભદ્રા” બોલતા બોલતા જવું.
- સર્વ શ્રાવક સમુદાયે ધીમે જયણા પૂર્વક ચાલવું.
- નનામી કે પાલખીને સારી જગ્યાએ - જીવરહિત ભૂમિમાં કે નક્કી કરેલા યોગ્ય સ્થળે લઈ જવી.
- અગ્નિસંસ્કાર ભૂમિની પ્રથમ પ્રમાર્જના કરવી.
- ચંદન વગેરે ઉત્તમ કાષ્ઠમાં શુદ્ધ ધી વગેરે નાખવા પૂર્વક અગ્નિ સંસ્કાર કરવો.
- સંપૂર્ણ રાખ થયા પછી તેને જળાશય વગેરે યોગ્ય સ્થળે પરઠવવી.
- શ્રાવકોએ સ્નાન કરી પવિત્ર થઈ ઉપાશ્રયે આવવું. સમુદાય સાથે ગુરુમુખે - સંતિકરં, લઘુશાન્તિ કે બૃહદ શાન્તિ પૂર્વક મંગલિક સાંભળી કાળધર્મ પામેલ સાધુ સાધવીના ગુણો તથા અનિત્યતાદિનો ઉપદેશ સાંભળવો. પછી શાન્તિસ્નાત્રાદિ અઠ્ઠાઈ મહોત્સવ કરવો.

સાધુ-સાધ્વી કાળ કરે ત્યારે આવશ્યક સામાનની સૂચિ

- લાડવાના ડોઘલા [નાના ઢુંચકા લેવા તેમાં લાડવા રાખવા - રસ્તામાં કુતરાને ખવડાવવામાં આવે છે તેને લાડવાના ડોઘલા કહે છે.] ચારનંગ
- વાંસની દીવીઓ - ૪
[વાસડાના ઉપર ઉપર ભાગે ચાર કાડીયા જેમાં વાટકા કે કોળીયા રહી શકે]
- તેમાં રાખવા માટેના પીતળના વાટકા (અથવા માટીના કોડીયા) ચાર
- દેવતા - સળગતું છાણું
- કન્દુપ - ધુપ કિલો એક
- સુતર - કિલો એક [મૃતકને બાંધવા માટે]
- બદામ [ઉછાળવા માટે]
- ટોપરા [અગ્નિ પ્રગટાવવા માટે - જે ચોમાસું હોય કે લેજવાળા લાકડા હોય તે વધારે લાવવું]
- પુંજણી - બે
- નનામી માટેનો સામાન - [અથવા]

- જ્ઞે પાલખી યનાવવાની હોય તો
 - લાંબા મોટા જડા ઝે વાંસડા [વળી]
 - ચાર બાજુના વાંસડા
 - ચાર થાંભલી માટેના વાંસડા
 - ચારે તરફની ઠમાનો માટેનો વાંસ
 - ઉપરની ઘુમટી માટે વાંસની પટ્ટીઓ
 - લાલ કપડું તથા સોનેરી જરીયન કપડું
 - પાંચ સોનેરી કપડાની યનાવેલ ઘજલ
 - અંદરનું માદરપાટ કે સફેદ કપડું
 - થાંભલીને વીંટવા કસુંબો કે જરીયન કપડું
 - મૃતકને ઝેસાડવાનું પાટીયું
 - ચાર થાંભલી ઉપર મુકવાની લોટી કે કળશ
- છાણાં અને લાદડાના ખપાટીયા (આવશ્યકતા મુજબ)
- ખોડા ઢોરનીગાડી [વર્તમાનકાળે લારી રખાય છે. તેમાં જુવાર - કે બાજરીના લરેલા પીપ મુકાય છે અને ગરીબોને વહેંચવામાં આવે છે.]
- ખરાસ ○ કેશર ○ સોનારૂપાના ફૂલ ○ છુટા પૈસા
- તાસ અથવા કુંડી - [ચોખા - બદામ - નાણું વગેરે ઉછાળવા માટે]
- જુવાર અથવા બાજરી [ગરીબોને આપવા માટે]

- સુખડ [ચિત્તામાં મુઠવા માટે]
- રાજ [અગ્નિ પ્રગટાવવા માટે]
- ગુલાલ કિલો બે [રસ્તામાં ઉછાળવા માટે]
- લાલ નાડાછેડી [ખાંધવા માટે]
- તાંબા કે પીત્તળની હાંડી કે દેઘડું [દોણી માટે]

—x—x—x—x—

કાળધર્મ પછીની દેવવંદનાદિ વિધિ :-

- પાલખી કે નનામી લઈ ગયા બાદ-
 - ઉપાશ્રયમાં ગોમૂત્ર છાંટવું
 - મૃતક પધરાવેલ હોય ત્યાં સોનાવાણી કરેલ અચિત્ત પાણી વડે ભૂમિ શુદ્ધ કરવી.
 - સાધુ કે સાધ્વીએ કાળ કર્યો હોય ત્યાં લોટનો અવળો સાથિયો કરવો.
- કાળધર્મ પામનારના શિષ્ય (કે શિષ્યો) અથવા સૌથી ઓછા દીક્ષા પર્યાયવાળા સાધુ (કે સાધ્વી) એ અવળો વેષ પહેરવો. ઓઘો પણ જમણી કાંખમાં રાખે.
 - પછી દ્વાર તરફથી અંદરની બાજુએ (અવળો) કાળે લેવો. કાળમાં લોટનો સાથીયો પણ લઈ લેવો.
 - કાળ પરઠવવાની વિધિ રૂપે ધરિયાવહી પડિછમવી.
 - ધરિયાવહી કરીને કાળે પરઠવવો.

૦ અવળા દેવવંદન કરવા—(તેની વિધિ)

—કદલાણુ કંદંબની પહેલી સ્તુતિ કહેવી.

—એક નવકારનો કાઉરસગ્ગ કરવો.

—અન્નતથ ૦ કહી

—અરિહંત ચૈર્ધઆણું ૦ કહેવું.

—પછી જયવિયરાયં, ઉવસગ્ગહરં ૦,

—નમોડર્હત્ ૦, જાવંત કેવિસાહુ ૦,

—ખમાસમણુ, જાવંતિ ચૈર્ધયાઈં ૦,

—નમુત્યુણું ૦, જંકિંચિ ૦,

—પાર્શ્વનાથનું ચૈત્યવંદન

[એ રીતે અવળા ક્રમમાં] બોલી

ચૈત્યવંદન કરવું.

—ત્યાર પછી ખમાસમણુ દઈને લોગરસ કહેવો.

—પછી એક લોગરસનો ચંદ્રેસુનિરમલયરા સુધીને
કાઉરસગ્ગ કરવો.

—પછી અન્નતથ ૦ તરસઉત્તરી ૦, ઈશ્યાવહી ૦,
કહીને ખમાસમણુ દેવું.

—છેવટે અવિધિ આશાતના મિચ્છામિદુક્કમ દેવું.

—વેશ સવળો પહેરી લેવો.

૦ સકળ શ્રી સંઘે કરવાના દેવવંદનની વિધિ :

- ઉપાશ્રયમાં નાણુ [અથવા ત્રિગડું] ગોઠવવું
- ચારે દિશામાં ચાર પ્રતિમાણ કે ચતુર્મુખિણિંબ પધરાવવા. (નીચે કેશરનો સાથીયો કરી પ્રતિમાણ પધરાવવા)
- નાણુની ચારે તરફ ધીના એક એક દીપક પ્રગટાવવા.
- નાણુની ચાર તરફ એક એક અને નાણુની નીચે એક એમ કુલ પાંચ સ્વસ્તિક (ચોખાના) કરી તેની ઉપર શ્રીફળ પધરાવવા.

—૦—જે સાધુ ભગવંત કાળધર્મ પામેલ હોય તો સાધુ સાધ્વી—શ્રાવક—શ્રાવિકા રૂપ ચતુર્વિધ સંઘે સાથે દેવવંદન કરવા.

—૦— જે સાધ્વીજી કાળધર્મ પામે તો ત્યાં સહેલા બધાં સાધ્વીજી અને શ્રાવિકાઓએ દેવવંદન કરવું.

□ દેવવંદન વિધિ—

પ્રથમ બધા સાધુ ભગવંતે—

- ચોલપટ્ટાનો છેડો + મુહપત્તિનો છેડો + કંદોરો, ઓઘાનો દોરો અને ઓઘાની દર્શી એ ત્રણેનો છેડો— એમ કુલ પાંચ વસ્તુને—ગોમૂત્ર અથવા સોનાવાણી પાણીમાં સહેજ ઓળીને શુદ્ધિ કરવી.

[ત્યાર પછી રોજિંદા દેવવંદનની વિધિ મુજબ સામુદાયિક દેવવંદન કરવું.]

[વિશેષ વિધિ નીચે મુજબ જાણવી]

- ખમાસમણુ દર્ધ-ધરિયાવહી પડિકકમીને સકલ સંઘ સાથે દેવવંદનનો આરંભ કરવો.
- ત્રણે ચૈત્યવંદનો શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુના કહેવા.
- પ્રથમ થોયના જોડામાં સંસારદાવા ૦ ની થોય કહેવી.
- બીજા થોયનાં જોડામાં સ્નાતસ્થા ૦ ની થોય કહેવી.
- સ્તવનને સ્થાને અજિતશાન્તિ ૦ કહેવી પણ તેમાં રાગ કાઢવો નહીં. ગદ્ય માફક જોલવું.

-આ રીતે દેવવંદન વિધિ કર્યા પછી :-

- ખમાસમણુ દર્ધ-
- ઈચ્છાકારેણુ સંહિસહ લગવન્ ક્ષુદ્રોપદ્રવઝોહડાવણુત્યં કાઉસ્સગ્ગ કરુ ? [કહી આદેશ માંગવો]
- ઈચ્છં, ક્ષુદ્રોપદ્રવ ઝોહડાવણુત્યં કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં [કહી] અન્નત્ય. [જોલવું]
- ચાર લોગસ્સનો (સાગરવરગંભિરા સુધીનો) કાઉસ્સગ્ગ [કરવો]

- [કાઉસ્સગ્ગ પારીને ત્યાં બિરાજમાન વડીલે]
નમોઽર્હત્ [બોલી નીચેની સ્તુતિ કહેવી.]
સર્વે યક્ષામ્બિકાયા યે વૈયાવૃત્યકરાઃ સુરાઃ
ક્ષુદ્રોપદ્રવ સંઘાતં તે દ્રુતં દ્રાવયન્તુ નઃ
- [આ સ્તુતિ બોલ્યા પછી કોઈ એકે તુરંત જ]
બહુચાન્તિ [મોટી શાન્તિ કહેવી]
- [પછી બધાંએ] કાયોત્સર્ગ પારવો. ○ પ્રગટ લોગસ્સ [કહેવો].
- ખમાસમણુ (દઈ) અવિધિ આશાતના મિચ્છામિ દુકકકમ્
- દેવવંદન કર્યા પછી બધાં જ સાધુઓને દીક્ષા
પર્યાયના ક્રમાનુસાર વંદન કરવું. (વર્તમાનમાં માત્ર
એક જ વડીલને વંદન કરાય છે.)
- વડીલશ્રીના મુખેથી કાળધર્મ પામનારની સંયમ
આરાધના ગુણે તથા સમાધિ વગેરેનું વર્ણન સાંભળવું.
કૃતજ્ઞ ભાવે આરાધનામાં સવિશેષ ઉદ્ધમવંત થવું.

—X—X—X—

- બહાર ગામથી સ્વ સામાચારીવાળા સાધુ, સાધ્વીના
કાળધર્મના સમાચાર આવે ત્યારે—
- સાધુ ભગવંતના કાળધર્મમાં ચતુર્વિધ સંઘે
- સાધ્વીજીના કાળધર્મમાં સાધ્વી તથા શ્રાવિકાએ
ઉપર મુજબ દેવવંદન કરવા.

卐 અમારા પ્રકાશનો 卐

- [૧] અભિનવ હેમ લઘુપ્રક્રિયા ૧ સપ્તાઙ્ગવિવરણ
- [૨] અભિનવ હેમ લઘુપ્રક્રિયા-૨ સપ્તાઙ્ગવિવરણ
- [૩] અભિનવ હેમ લઘુપ્રક્રિયા-૩ સપ્તાઙ્ગવિવરણ
- [૪] અભિનવ હેમ લઘુપ્રક્રિયા-૪ સપ્તાઙ્ગવિવરણ
- [૫] કૃદન્તમાલા
- [૬] ચૈત્યવન્દન પર્વમાલા
- [૭] ચૈત્યવન્દન સંગ્રહ તીર્થજિનવિશેષ
- [૮] ચૈત્યવન્દન ચોવિંશી
- [૯] શત્રુઙ્ગજય ભક્તિ (આવૃત્તિ-દો)
- [૧૦] અભિનવ જૈન પદ્માઙ્ગ ૨૦૪૬
- [૧૧] અભિનવ ઉપદેશ પ્રાસાદ : ૧ : કર્તવ્ય ૧૧થી૧૧
- [૧૨] અભિનવ ઉપદેશ પ્રાસાદ : ૨ : કર્તવ્ય ૧૨થી૧૫
- [૧૩] અભિનવ ઉપદેશ પ્રાસાદ : ૩ : કર્તવ્ય ૧૬થી૩૬
- [૧૪] નવપદ-શ્રીપાલ
- [૧૫] સમાધિમણ્ડલ
- [૧૬] ચૈત્યવંદન માળા [૭૭૬ ચૈત્યવંદનોનો સંગ્રહ]
- [૧૭] તત્ત્વાર્થસૂત્ર પ્રબોધટીકા ૧ અધ્યાય-૧
- [૧૮] તત્ત્વાર્થસૂત્રના આગમ આધાર સ્થાનો

- [૧૯] સિદ્ધાચલનો સાથી (આવૃત્તિ-૨)
 [૨૦] ચૈત્ય પરિપાટી [૧૧૧ લાવ વાહી સ્તુતિઓ]
 [૨૧] અમદાવાદના જિન મંદિર ઉપાશ્રય આદિ ડિરેક્ટરી
 [૨૨] શત્રુજય લક્ષિત (આવૃત્તિ-૨)
 [૨૩] અભિનવ જૈનપંચાંગ-૨૦૪૨
 [૨૪] શ્રી નવકાર મંત્ર નવ લાખ જાપ નોંધપોથી
 [૨૫] શ્રી ચારિત્ર પદ એક કરોડ જાપ નોંધપોથી
 [૨૬] શ્રી બારવ્રત પુસ્તિકા તથા અન્યનિયમો [આવૃત્તિ : ૪]
 [૨૭] શ્રી જ્ઞાનપદ પૂજા
 [૨૮] સાધુ સાધવી અંતિમ આરાધના તથા ઠાળધર્મ વિધિ

—: કેવળ પત્ર સંપર્ક :-

જૈનમુનિ દીપરત્નસાગરજી

“આરાધના ભવન”

મંગલદીપ સોસાયટી,

ઘોળેશ્વર પ્લોટ સામેની ગલીમાં,

પોસ્ટ-થાનગઢ, જીલ્લો-સુરેન્દ્રનગર